

S. Moravskio skaitymai gausina jo gerbėjų gretas

Jundeliškėse jau šeštą kartą vyko skaitymai, skirti čia, Ustronės dvare, 19 a. viduryje gyvenusio, dirbusio ir kūręsio gydytojo ir publicisto Stanislovo Moravskio atminimui. Prie sraunios Verknės prigludusioje, išlankių medžių apsuptoje dvarvietėje tradiciškai nuo 2002 metų kiekvieną liepą rengiama kamerinė skaitymų, muzikos ir pabendravimo šventė yra ypatinga savo aura – nuo S. Moravskio gyvenamojo meto nedaug tepasikeitusioje aplinkoje tarsi sustoja laikas, kiekvienas, pabuvęs čia, išvyksta atgaivinęs savo dvasią ir nuo tos akimirkos tampa S. Moravskio ir Jundeliškių gerbėju.

Išpūdziai, perduodami iš lūpų į lūpas, padeda vis didesniai ratui žmonių atrasti S. Moravskį. Tai buvo akivaizdu šiais metais, kai į renginį, be jau ištikimų šventės dalyvių iš Prienu, Birštono, Jiezno, atvyko gausesnis būrys literatūros ir muzikos mylėtojų iš Vilniaus. Beje, šio renginio gal ir nebūtų, jei ne užsimezges vietos organizatorių bendradarbiavimas su vilniečiais, pirmiausia su humanitarinių mokslų daktarėmis – **Reda Griškaitė**, į lietuvių kalbą išvertusia Stanislovo Moravskio memuarus „Keleri mano jaunystės metai Vilniuje“, bei **Zita Medišauskienė**, kuri kiekvieną kartą parengia intriguojančius pranešimus nagrinėjama tema.

Keleri metai į skaitymus atvyksta kompozitorius **Teisutis Makačinas** su žmona **Virginija**, ir ne tuščiomis – pasiūlydamas idėjas, padovanodamas savo paties specialiai šiai šventei sukurtą kūrinį. Siemet Makačinas kartu su kitu vilniečiu, Baltijos ir Amerikos terapijos ir chirurgijos klinikos vadovu **Sauliumi Špokevičiumi** klausytojams dovanojo puikų dainininkės **Juditos Leitaitės** ir pianisto **A. Vasiliausko** koncertą. Garsi dainininkė prisipažino, kad tokioje seno dvaro erdvėje jai dainuoti dar neteko, ir mėgavosi kaimo oru, gamtovaizdžiu bei žmonių nuoširdumu.

Per šešerius metus jau buvo aptarta keletas Stanislovo Moravskio asmeninio ir visuomeninio gyvenimo bei kūrybos aspektų. Šių metų skaitymų tema buvo susijusi su medicina. Anot Redos Griškaitės, nors kūryba buvo neatsiejama S. Moravskio gyvenimo dalis, jo amžininkams jis pirmiausia buvo gydytojas, daktaras Moravskis. O medicinos jo gyvenime buvo labai daug – jau nuo penkioliktų metų, kai tėvo valia Vil-

niaus universitete pradėjo studijuoti šį mokslą, nors jis ir nederėjo bajorui. 1823 metais jam buvo suteiktas medicinos daktaro laipsnis, dar po dvejų metų jis tapo tikruoju prestižinės Imperatoriškosios Vilniaus medicinos draugijos nariu. Nors galėjo siekti mokslinės, pedagoginės karjeros, tam, matyt, sukliudė garsioji Vilniaus universiteto studentų byla, ir S. Moravskis nuėjo privačios praktikos keliu. Šioje srityje sulaukė pripažinimo, tarp jo pacientų buvo ir garsių to meto žmonių – kompozitorė ir pianistė **Maria Szymanovska**, dailininkai **Juozapas Oleškevičius** ir **Aleksandras Orlovskis**, poetai **Julijonas Korsakas** ir **Adomas Mickėvičius**.

Istorikės **Redos Griškaitės** teigimu, šiandien tenka tik stebėtis jo pasišventimu gydatant tiek savo aplinkos žmones, tiek paprastus valstiečius, kurių gydymui jis atsidėjo paskutiniaisiais gyvenimo Ustronėje metais. Sklandė netgi priežodis „Bet tos ligos paprastai nuo vieno Moravskio recepto praeina“.

Likimo ironija: būdamas gydytojas, S. Moravskis padėti pats sau nesugebėjo, jis mirė, kaip dabar manoma, pagal visus aprašytus ligos simptomus, nuo džiovos. Gydytojas **Saulius Špokevičius** savo pranešime pažvelgė į to meto medicinos išsivystymą ir pabandė perteikti, kaip ji buvo suprantama S. Moravskio – mediko akimis. Nors jis nevengė kritikos neišmanėlių kolegų atžvilgiu, ir pats buvo ribojamas to meto supratimo.

Istorikė **Zita Medišauskienė** išsamiau, remdamasi istoriniais faktais, paimtais iš spaudai rengiamos knygos *Lietuvos istorija. T. 8: Devyniolikasis amžius. D. I.*, dar spalvingiau, dar kontraversiškiau apibūdino to meto

medicinos lygį, kai gydytojai, stokodami žinių, veiksmingų vaistų, praktikos ir patirties, dirbo tarsi tamsioje, apgraiptomis, pasitelkdami nuojautas ar bandymų metodą, eksperimentuodami net ir su vėliau kenksmingais ir gydymui nevertotinais pripažintais preparatais: arseno oksidu, fosforu, gyvsidabriu, acetonu, salietra, siera, beladona (durnaropė), opiumu, chininu ir kt., kurie ne vieną „bandomąjį triušį“ nuvarė į kapus.

Anot **Z. Medišauskienės**, esant tokiai situacijai, matyt, reikšmingu žingsniu į priekį reikėtų laikyti 19 a. pradžioje Lietuvos medicininėje literatūroje pradėtą propaguoti mintį, jog daktaras turi prisipažinti esąs ne visagalis, yra ligų, kurių jis negali įveikti, ir tokiu atveju geriau nekaninti ligonio bereikalingais ir net jam kenksmingais vaistais. Žinoma, ir 19 a. pirmojoje pusėje medicinos pažanga palengva stūmė ir plėtė gydymo meno ribas. Stanislovas Moravskis galėjo stebėti tai savo gyvenimo bėgyje. Jo rankraščiuose sukaupta daug istorinės medžiagos, kuri yra intriguojanti ne tik eiliniam skaitytojui, bet ir istorikui, muzikui ar medikui.

Vienos iš šio renginio organizatorių **Birštono viešosios bibliotekos** direktorės **Alinos Jaskūnienės** teigimu, jau ryškėja kitų metų skaitymų tema, ji bus skirta aptarti S. Moravskio knygai „Nuo Merkinės iki Kauno“, kurią baigia versti **Reda Griškaitė**. Tuo, kad ši knyga greičiau pasirodytų, suinteresuotas gydytojas **Saulius Špokevičius**, besizavintis Stanislovo Moravskio moraliniais principais. Jis atidavė nemažai laiko S. Moravskio kūrybos ir gyvenimo tyrinėjimams bei rūpinasi jo atminimo įamžinimu. Gydytojas padovanojo bibliotekai Stanislovo Moravskio vitražinį portretą, kurį, jo užsakymu, sukūrė dailininkas **Antanas Grabauskas**, ir tariasi su skulptoriais dėl paminklo šiam žymiam žmogui sukūrimo.

Kasmet vykstančių S. Moravskio skaitymų organizatoriai ir rėmėjai – **Birštono viešoji biblioteka**, **minėtos istorikės „Gyvenimo“ laikraščio redakcija** ir **Nemuno kilpų regioninio parko direkcija**, **Birštono savivaldybė** ir **privatūs asmenys** – suteikia progą kiekvienam atrasti rašytinį Stanislovo Moravskio paveldą, skatindami prisidėti prie Ustronės medinio dvaro, parko ir čia puoselėtos kultūros išsaugojimo. Tuo tikslu sveikintinos kiekvieno asmeninės pastangos tvarkant ir gražinant Jundeliškės. Pavyzdžiui, šį rudenį ištikimieji skaitymų dalyviai rengiasi Jundeliškių parke organizuoti lapų grėbimo talką.

Dalė Lazauskienė

S. Moravskio palikimo puoselėtojai: V. ir T. Makačiniai, S. Špokevičius, pianistas A. Vasiliauskas, istorikės R. Griškaitė ir Z. Medišauskienė.

Alpinistas, fotomenininkas **Vladas Vitkauskas** turi apie ką pasikalbėti su pašnekovėmis - jis ruošiasi iliustruoti istorikės **R. Griškaitės** (pirma iš dešinės) spaudai rengiamą S. Moravskio knygą „Nuo Merkinės iki Kauno“.

Skaitymai Jundeliškėse tradiciškai sukviečia daug žmonių.

Dainininkės **J. Leitaitės** ir pianisto **A. Vasiliausko** duetas klausytojams padovanojo puikų koncertą, į kurio programą įtraukė ir S. Moravskio amžininko kompozitoriaus **N. Ordos** kūrinių.

Prisiminimui – tradicinė bendra šventės organizatorių, rėmėjų ir dalyvių nuotrauka prie išlikusio Ustronės dvaro pastato.

Gydytoją **S. Špokevičių** S. Moravskio palikimo tyrinėjimai paskatino tapti ir šventės Jundeliškėse rėmėju. **Birštono bibliotekos** direktorei **A. Jaskūnienei** gydytojas įteikė garsaus kolegos vitražinį portretą.